

Odla ditt inre GENI!

Visst finns det stunder då du tänkt att det någonstans inom dig bor ett geni. Det gör det säkert, men öva gärna på att visa det oftare och bli den udda fågel som kommer att eftertraktas i framtiden.

AV GERTRUD DAHLBERG
FOTO GETTY IMAGES

Lady Gaga är en banbrytande artist, men passar hon för ett nio-till-fem-jobb?

”Många originella människor är lika rädda för att misslyckas och göra bort sig som resten av oss. Skillnaden är att de känner ännu mer rädsla för vad som skulle hända om de inte ens försöker.”

Vi föds som färgstarka original och dör som bleka kopior.” Dessa outslitliga visdomsord myntade den engelske poeten Edward Young redan 1759. Ja, det är en tanke som vi väl alla brottas med ibland. Vem vill inte vara en fri, färgstark kreatör som förverkligar en massa härliga idéer och projekt? Någon som vågar ta ut svängarna, handla efter eget huvud och hjärta i stället för att simma med strömmen och krympa den egna potentialen för att passa in i trånga normer.

Det är ju de kreativa knasbollarna som driver världen framåt. Utan dem skulle vi inte ha internet, bilar, kylskåp, underhållning, konst, musik och litteratur. Vad vore vi utan Steve Jobs, Zlatan Ibrahimović, Salvador Dalí, Rei Kawakubo, Virginia Woolf, David Bowie, Lady Gaga och andra vildhjärnar som gått på tvärs, piggat upp och gjort avtryck?

Även om du personligen kanske inte kommer att slå världen med häpnad, som dessa banbrytare, går det att hitta tillbaka till det färgstarka och originella barnet igen. Det belägger inte minst hjärnforskningen.

– Det har gjorts tester av femåriga barn som visar att 98 procent av dem klassas som kreativa genier. När samma test görs på människor över 25 år är förhållandet det motsatta, bara två procent är kreativa genier. Men det går att öva upp kreativiteten och träna hjärnan att tänka i nya banor. Ju mer vi utmanar oss och tränar, desto bättre blir vi, det är den biologiska principen, säger hjärnforskaren, entreprenören och författaren Katarina Gospic.

En av USA:s mest omtalade forskare, psykologiprofessorn Adam Grant, kom tidigare i år ut med boken *Originals – How non-conformists change the world* (WH Allen), som snabbt placerade sig i topp på bästsäljarlistorna.

Hans grundläggande idé är att originalen – icke-konformisterna – är människor som vågar stå upp för sina idéer och gå oupptrampade stigar och därmed gör världen till en bättre plats.

Vi har alla ett original inom oss som kan lockas fram. De som sticker ut som icke-konformister är i grund och botten som vi andra och plågas av samma osäkerhet och tvivel, enligt Adam Grant. Men de handskas annorlunda med känslorna. När vi misslyckas tänker de flesta av oss ”jag är dålig” i stället för ”min idé var dålig”. Tricket är att inte rikta tvivlet mot sin egen person. I stället handlar det om att vara kritisk mot de egna idéerna, som på så sätt kan bli ännu vassare eller bytas ut om de inte håller måttet. Därför är det bra att tvivla, men se

för allt i världen till att inte släppa taget om det du tror på, uppmanar Adam Grant.

Han framhåller också att många originella människor är lika rädda för att misslyckas och göra bort sig som resten av oss. Skillnaden är att de känner ännu mer rädsla för vad som skulle hända om de inte ens försöker. Slutsatsen blir därför att en sann icke-konformist misslyckas mer än andra men försöker desto mer.

Glöm inte heller att de flesta originella nytänkare och kreatörer spottar ur sig massor av usla och dumma idéer innan de slutligen kommer på något riktigt bra. Beethoven, Bach och Mozart komponerade en rad mediokra stycken innan de till slut skapade mästerverk, framhåller Adam Grant.

Att släppa loss det färgstarka originalet inom oss handlar i hög grad om mod. Det gäller att våga träda fram och visa vad man tycker utan att begränsas av vad andra människor anser om saken. Och modet går att träna upp.

– Min övertygelse är att det handlar mer om hur vi agerar än om vilka personlighetstyper vi har. Därför kan vi själva välja att ändra våra beteenden för att skapa nya mönster och vanor. På så sätt kan vi träna oss i att ifrågasätta, stå för våra idéer och vara lite mer originella och modiga. Vi kan bredda vår beteendepertoar, säger psykologen Niklas Laninge, som ofta föreläser om kreativitet.

Han berättar om en kurskamrat till honom som var skräckslagen för att tala inför publik. Trots det beslöt hon att under varje föreläsning, som ibland kunde hållas inför ett hundratal människor, höja rösten och säga något. När terminen var slut hade hon kommit över sin värsta skräck.

Men hur kommer det sig att vi så gärna hukar i konformitet i stället för att sticka ut hakan och vara ett färgstarkt original?

– Konformitet bygger på att alla är överens om normerna och att det råder konsensus som skapar trygghet och säkerhet. Rent generellt vill människor slippa anstränga sig i onödan och helst inte ändra på saker. Men icke-konformisterna ifrågasätter, hotar status quo och bryter normer, något som uppfattas som hotfullt av normföljarna, som vill ha kvar sin trygghet. Att sticka ut och utmana innebär därför en risk att bestraffas och i värsta fall bli utfryst. Det är ett högt pris som många inte är beredda att betala. Då är det enklare att anpassa sig, hålla tyst och bli en normföljare, förklarar Niklas Laninge.

Den brittiske filosofen och nobelpristagaren Bertrand Russell skrev, långt innan begrepp som ”public shaming” och nätmobbning fanns, om hur den allmänna opinionen kan vara tyrannisk och grym mot dem som avviker från normen.

”Att släppa loss det färgstarka originalet inom oss handlar i hög grad om mod.”

► ”Konventionella människor tar anstöt av avvikelser från det vanliga främst för att de betraktar sådana avvikelser som kritik mot dem själva”, skrev Bertrand Russell redan på 1930-talet.

Hans råd var att söka sig till människor som respekterar och förstår en. Och att välja ett yrke som ger möjligheter till umgänge med likasinnade.

Men det är lättare sagt än gjort i dag när vårt arbetsliv trimmas och slimmas allt mer. Icke-konformister som går på tvärs står numera inte högt i kurs. Det finns helt enkelt inte lika stor plats för de tvättakta originalen i dag.

Lottie Knutson, författare, styrelseproffs och före detta kommunikationsdirektör på Fritidsresor, har i olika sammanhang fört fram det problematiska med att de udda fåglarna tycks ha blivit en bristvara i dagens samhälle.

– De bästa cheferna jag har haft skulle aldrig bli chefer i dag. De skulle inte passera genom de snäva HR-systemen. I dag efterfrågas bred mellanmjölkskompetens, inte yviga, färgstarka personer som vågar vara obekväma och tänka nytt. Jag är orolig för att svenska arbetsplatser håller på att bli väldigt utslätade och tycker att vi borde kvotera in fler vildhjärnor, sa Lottie Knutson i en intervju i tidningen Fokus när hennes bok *Nödorp* (Albert Bonniers förlag) släpptes för ett par år sedan.

Kanske är också originalbristen något som breder ut sig alltmer i den svenska samtiden, inte bara i arbetslivet.

När Olle Ljungström dog i våras fylldes medierna med hyllningar till denne säregne artist, som särskilt prisades för sin djupa originalitet.

”Hur många har vi kvar nu som är så där genuint eljest?” frågade sig Linda Skugge i Expressen.

Att släppa loss originalitet och fria tankar kräver tid, vilket också är en bristvara i dag. Nyskapande idéer och skapandeprocesser trivs inte med stress utan behöver ligga och skvalpa i det omedvetna ett tag innan de kan veckla ut sig. Exempelvis tog det 16 år för Leonardo da Vinci att måla *Mona Lisa*, påpekar Adam Grant.

Ett annat hot är om hjärnan utsätts för ständiga avbrott, vilket är mer regel än undantag i vår digitala värld.

– Blir du ständigt avbruten försämras hjärnans möjligheter till förkovran och koncentration. Det är inte frågan om att vara teknikfientlig men det kan vara bra att ha en klar intention och själv bestämma

Hur hade världen sett ut om inte original och knasbollar som Salvador Dalí, David Bowie, Zlatan och Virginia Woolf hade fått utrymme?

4 FILMER OM SNILLEN

1. STEVE JOBS (2015)

Filmen tar oss bakom kulisserna till den digitala revolutionen, där Steve Jobs varvar mellan att presentera innovationer och bråka med kollegor och ex.

2. THE IMITATION GAME (2014)

Oscarsvinnande film om Alan Turing, vars krypteringsinsatser bidrog till andra världskrigets utgång. Han anses vara en av 1900-talets smartaste människor, men var ingen lagspelarare.

3. MITT AFRIKA (1985)

Älskad film om den danska författaren och äventyraren Karen Blixen. Filmen behandlar framför allt Karen Blixens nybyggjarår i Afrika och hennes minst sagt komplicerade privatliv.

4. WHAT HAPPENED, MISS SIMONE? (2015)

Prisbelönt dokumentär om Nina Simone, som var lika besvärlig som begåvad. Och om ett liv som rymde jazzframgångar, medborgarrättskamp, depression, våld och knark.

hur och när du vill använda tekniken i stället för att låta den styra dig, säger Katarina Gospic.

Det är lätt att romantisera originella människor – i synnerhet när de håller sig på lite avstånd. Särregna människor är inte automatiskt kreativa innovatörer som driver utvecklingen framåt. Tvärtom! Det är en hårfin gräns mellan att vara en kuf och en inspirerande vildhjärna. Vi har väl alla stött på en krånglig knasboll som ständigt säger nej, inte kan samarbeta och kanske har en massa krävande egenheter. Apples grundare Steve Jobs hade exempelvis rykte om sig att vara hård och ibland rentav elak, och han var dessutom en fanatisk frukterian.

Även om det är glest mellan originalen i dag kan det faktiskt skönjas en tänkbar förändring.

Lite otippat kan kanske den kommande utvecklingen av hightech och avancerade robotar rädda återväxten av original och icke-konformister.

– Jag lyssnade nyligen på en framtidsforskare som menade att det kommer att bli allt viktigare med människor som kan se mönster och oväntade kopplingar och vara kreativa på sätt som robotar och maskiner inte kan, säger Niklas Laninge.

Trots allt kanske framtiden tillhör de färgstarka originalen och inte de bleka kopiorna. ☆